मुष्कवानिन्द्रः।इन्द्रः। जगती

अस्मिन्न इन्द्र पृत्सुतौ यशस्वति शिमीवति क्रन्दसि प्राव सातये।
यत्र गोषाता धृषितेषु खादिषु विष्वक्पतन्ति दिद्यवो नृषाह्ये॥ १०.०३८.०१

यत्र- यस्मिन्। गोषाता- चिद्रश्मिसंभजनाय प्रवृत्ते। यशस्वति- कीर्तिमति। शिमीवति- बलवति। पृत्सुतौ- आवरणैर्जनितयुद्धे। सातये- चिद्रश्मिलाभाय। धृषितेषु- धृष्टासु। खादिषु- सुखादिदुःखनिधनात्तृशक्तिषु संपतन्तीषु सतीषु। नृषाह्ये- नृणां सहनशीले। दीद्यवः- द्योतनशक्तयः। विष्वक्- परितः। पतन्ति- युद्धार्थं संपतन्ति। अस्मिन्- तस्मिन् युद्धे। इन्द्र- ईशनाधिदैवत। क्रन्दसि- शब्दयसि। प्राव- प्रकर्षेण रक्ष ॥१॥

स नः क्षुमन्तं सदने व्यूर्णुहि गोअर्णसं रयिमिन्द्र श्रवाय्यम्।
स्याम ते जयतः शक्र मेदिनो यथा वयमुश्मसि तद्वसो कृधि॥ १०.०३८.०२

इन्द्र- बलाधिदैवत। सः- तादृशः सन्। नः- अस्माकम्। सदने- गृहे। क्षुमन्तम्- मन्त्रयुक्तम्। गोअर्णसम्- चिद्रश्मिसमूहम्। श्रवाय्यम्- अतीन्द्रियश्रवणोपलक्षितदिव्यानुभवम्। रयिम्- दानयोग्यधनम्। व्यूर्णुहि- विविधमाच्छादय। शक्र- शक्तिमन्। जयतः- जयिनः। ते- तव। मेदिनः- मेदसा युक्ताः बलवन्तः। स्याम- भवेम। यथा- यत्। वयम्। उश्मसि- कामयामहे। तत्। वसो- चित्तवृत्तिस्तम्भकारक। कृधि- कुरु ॥२॥

यो नो दास आर्यो वा पुरुष्टुतादेव इन्द्र युधये चिकेतति।
अस्माभिष्टे सुषहाः सन्तु शत्रवस्त्वया वयं तान्वनुयाम संगमे॥ १०.०३८.०३

यः। आर्यः- स्वामी। दासः। वा। नः- अस्माभिः। अदेवः- दैवभावनावियुक्तः सन्। युधये- युद्धाय। चिकेतति- सङ्कल्पयति। पुरुष्टुत- बहुधा बहुभिः स्तुत। इन्द्र- परमेश्वर। ते। शत्रवः- रिपवः। अस्माभिः। सुवहाः- सुलभेन जेतव्याः। सन्तु- भवन्तु। सङ्गमे- सङ्ग्रामे। त्वया- भवता। वयम्। तान्। वनुयाम- जयेम ॥३॥

Dr. Rangani

यो दभ्रेभिर्हव्यो यश्च भूरिभिर्यो अभीके वरिवोवित्नृषाह्ये।

तं विखादे सस्निमद्य श्रुतं नरमर्वाञ्चमिन्द्रमवसे करामहे॥ १०.०३८.०४

नृषाह्ये- नृणां सहनशीले। विखादे- सुखादिदुःखनिधनात्तृशक्तिभिर्जनिते। अभीके- युद्धे। यः। वरिवोवित्- सम्पल्लम्भक इन्द्रः। दभ्रेभिः- अल्पैः शक्तिविहीनैरिति भावः। हव्यः- आहूतः। भूरिभिः- बलिभिश्च। हव्यः। तम्। सस्निम्- परिशुद्धम्। श्रुतम्- श्रुतिस्तुतम्। नरम्- वीरम्। इन्द्रम्- परमेश्वरम्। अद्य- इदानीम्। अवसे- रक्षायै। अर्वाञ्चम्- अस्मदभिमुखम्। करामहे- कुर्मः॥४॥

स्ववृजं हि त्वामहमिन्द्र शुश्रवानानुदं वृषभ रध्रचोदनम्।

प्र मुञ्चस्व परि कुत्सादिहा गहि किमु त्वावान्मुष्कयोर्बद्ध आसते॥ १०.०३८.०५

शुश्रव- अतीन्द्रियश्रुत्युपलक्षितदिव्यानुभूतिसंपन्न। वृषभ- वर्षक। स्ववृजम्- स्वयमेवावरणच्छेत्तारम्। अननुदम्- अनपेक्षितबलानुप्रदानम्। रध्रचोदनम्- संसिद्धिचोदकम्। त्वाम्- भवन्तम्। अहं स्तौमि। प्र मुञ्चस्व- प्रकर्षेण मोचय। कुत्सात्- कर्मशीलात्। कुत्सा एते हर्यश्वाय शूषमिति श्रुतावेवमेव दृश्यते। परि- परितः। आ गहि- आगच्छ। किमु। त्वावान्- त्वत्सदृशः। मुष्कयोर्बद्धः- निरुद्धरेताः। ब्रह्मचर्यव्रतस्थः। अकामः। जितेन्द्रियः। आसते- भवति। ईशनाधिदैवतत्त्वादिन्द्रस्य काममालिन्यचित्तराहित्यमुच्यते श्रुतौ- शिक्षानरः प्रदिवोऽकामकर्शन इत्यादिषु॥५॥

Dr. Rangani